

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

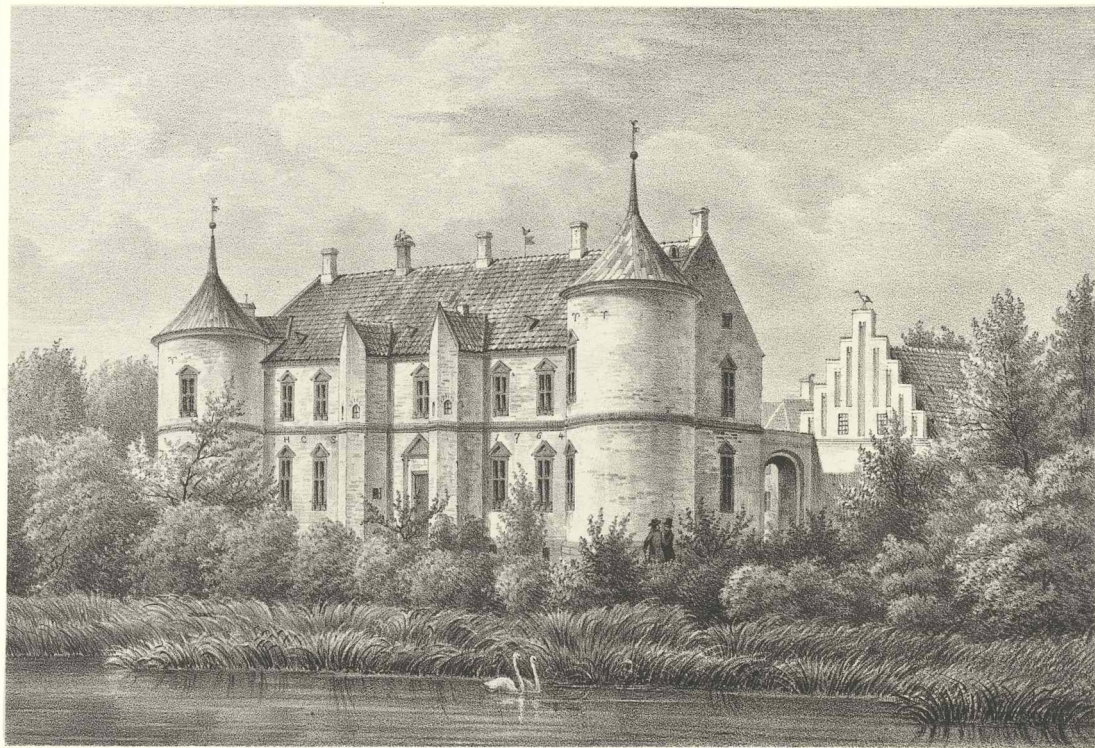
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2 Fickel 67. A. 5. 18. 56

CARL A. BANG.

En Borsen & Plin. ar.

LINDENBORG

i Jylland, forhen Næsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

LINDENBORGE

i Jylland, forhen Nærsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

Det gamle Himmer Syssel indtager den Landstrækning i Jylland, som begrænses af Klimfjorden, Rattegat og Mariager Fjord imod Nord, Ost og Syd. Den kaldes endnu ofte i daglig Tale Himmerland, er i Almindelighed anseet for temmelig uirngbar, men gennemskæres af flere anseelige Aaer, som danne store Engdrag og Moser, i hvilke Plantedelene dog paa nogle Steder endnu ikke ere tilstrækkeligt forraadnede til at danne gode Tørv eller dyrkbar Jord: dette gjælder især om den saakaldte lille Bildmose, der i en Længde af to Mile strækker sig langs med Rattegattets Kyst og hidtil har trods et ethvert Forsøg paa at opdyrke den, medens fire smaa Søer i dens Midte ere udgravede og forvandlede til god Vægerjord, der saaledes ligger lavere end den det omgivende Mose.

Ved den sydlige Bred af den anseelige Storvorde Aa, Bleskrup Sogn i Høllum Herred, ligger Lindenborg, een af Landets ældste Gaarde, med smukke Bygninger, men i en ussion Egn, hvor sjældent noget Træ møder Diet, naar Gaardens Have undtages. En lille Holm i den store Aa, som dengang rimeligviis var en sælsk Fjord, har uden Tvivl i den urolige Tid under Ehrs istoffer den Anden og Orv Geert tiltrukket sig en Herremands Dyreris somhed ved sin Veliggenhed og bevæget ham til der at opføre sig en fast Borg, som han gav Navnet Nærsholm, fordi Landet traadte frem som et Næs mellem to Bænde, der nu rigtignok ere sounbne betydeligt ind.

Gaardens nuværende Hovedbygninger udgjøre tre Huse, som tydeligt betegne de forskellige Aarhundreder, de skyde deres Tilværelse. Ældst er den mellemste eller østre Fløi, en eenetages, grundmuret Bygning med takkede Gavl og smukke Gavlstræer ligesom paa Landsbykirker: den bærer tydeligt Præget af det 15de Aarhundrede og af geistlig Herkomst; Biskopperne af Viborg have ladet den opføre, medens denne Gaard og det meste onliggende Land til-

hørte dem; den bruges nu til Stald, Vognremise og Skriverstue. Den nordre Fløi er en smuk og venlig lille Bygning fra dette Aarhundrede, der nu er Forvalterbolig: her skal den ældste egentlige Hovedbygning have staaet, hvor Biskoppens Lehnsmænd residerede, men den faldt i Grøvefeiden i Aaret 1534, som næsten alle Herregaade i denne Deel af Jylland, da Skipper Clemens og hans Bønderkarer brændende og plyndrende drog Syd paa. Den egentlige Hovedbygning er nu den syndre Fløi, opført 1583 af Gorfitz Biffert. Den bestaaer af et toetages grundmuret Huus med hvalvede Kjeldere; midt paa Husets indvendige Side er der et oittekantet Taarn med Dypgang: over Dørrnen staaer: Lob e: oc w: mant Corbetz Bessert och Anne Gildensstern begie thete huos 1583; derunder Navn og Waaben. Paa den udvendige Side er Huset flankeret af to runde Taarne og har paa Midten to sekskantede Karnapper af samme Høide som Husets Tag. Rige Sandstensforsiringer ere anbragte over og ved Dørrnene, samt i Form af Hoveder eller Brylløbsleeder over alle Binduer, og Bindueskrammerne ere heelt af dette Matriale, saa at der intet er sparet efter hiin Tids Smag ved Bygningsens Opførelse. Aarstallet 1764 paa Husets indvendige Side figter til en da foretagen Åspudsning eller Istandgørelse.

Nærsholm tilhørte i Midten af det 14de Aarhundrede den mægtige og ansete jydste Slægt, som i sit Waaben blot førte en Tværhjelte og foretømmer under forskellige Navne, saasom Kirt, Munk, Kani, Krabbe, o. s. fr., hvoraf opstode mange forskellige Familier, der sikkert oprindeligen vare beslagtede, muligviis endogsaa nedstammede fra een Stamfader. Da Nyberne i Aaret 1367, ligesom Holstenerne i vore Dage, under Anførel af Landets mægtigste Familier foruvede sig med en Mængde fremmede Magter for at omhyrte den

LINDENBORG

i Jylland, forhen Næsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

dauffe Throne, var Niels eller Nicolaus Kirt Eier af Næsholm og gift med Margrethe af den Familie med tre Koster i Baabenet, der siden antog Navnene Lange og Munk: hendes Broder, Hr. Niels Esgesøn eller Esgesøn, var een af Hovedmændene for Oprøret, som havde sin vigtigste Støtte i Aalborg Egnen, nemlig Himmer Sydsæl, Vendsydsæl, Thy og Mors, hvor næsten alle faste Børgere faldt i Hændernes Hænder, saa at Greverne af Holskeen selv holdt deres Indtægter i Aalborg. At Niels Kirt holdt med Greverne kan neppe være stor Tvivl underkastet, thiend han ikke nævnes, hvorimod Soogeren, Hr. Niels Esgesøn, efter Krigens Døds maatte overdrage Kongen sin Eiendomsret til endel Gods i Thy og Han Herred, hvilket han dog beholdt, ligesom de fleste af Oprørerne beholdt deres Gods, der rigtigst fradømtes dem eller blev fjædet til Kongen, men uden at denne synes at have været mægtig nok til at tage det i Besiddelse. Efter Hr. Niels Esgesøns Død tilfaldt endel af dette Gods hans Søsterbørn, Pålne og Jacob Kirt, af hvilke den Sidste efter Faderen havde arvet Næsholm, som siden blot kaldes Næs; han var gift med Fru Elise, Hr. Peder Gødesøns af Nastrupgaards Datter. Tiderne havde imidlertid forandret sig. Dronning Margrethe styrede Riget med kraftig Haand, og alle de Skjæder og Affaaelsbrevne, som hendes Fader ikke kunde gjøre gjældende, indbræve hun nu, deriblandt ogsaa Kronens Fordring paa Hr. Niels Esgesøns Gods. Rimeligviis har Jacob eller Jey Kirt frygtet for at hans øvrige Gods skulde gaae samme Veie og derfor besuttet sig til, uagtet han synes at have hadt en Datter, at hienke Næs til gudseligt Brug, for i det Mindste at beholde det sin Livstid, men maaffte har blot Hensynet til hans Salighed bevæget ham: det er ikke let at afgjøre nu. Han overdrog saaledes i Aaret 1404 til Viborg Bispestol sin Hovedgaard Næs med tilliggende Gods i Næs Sogn, — saa at der altsaa var en Kirke paa Gaarden, — en Gaard i Døllerup, Ørenvad Mølle, en øde Jord i Horsens i Blensstrup Sogn og en øde Gaard i Fræer Sogn for en ugentlig Sjælemeffe for sin, sin Hustruens og deres Forældres Sjæle, ligesom han og hans Frue allerede 1397 havde hienket hendes Fædrenegaard Nastrupgaard med tilliggende Gods i Nastrup, Ørenaa og Gammel Ørenaa til Umfloster efter deres Død. Til Næs skredes Jey Kirt 1408 og 1411, var altsaa Bispeperens Lehnsmænd paa Gaarden.

Om Gaardens Stjæbne, medens den var i Bispeperens Eie, vides meget litet. Den var maaffte Sædet for Provsten over Himmer Sydsæl, da den havde saa anseelige Bygninger; isvrigt blev den bestyret af en Foged, som aarlig

afslagde Regnskab, og ikke af nogen Lehnsmænd, rimeligviis fordi Godset var for litet til at udgjøre et Lehn. 3 Grevens Fejde blev Næs uden Modstand udplyndret og for en stor Deel afbrændt. Det tilliggende Gods udgjorde dog tus 6 Gaarde, 1 Bol og 1 Mølle, nemlig 2 Gaarde i Horsens, 4 Gaarde og 1 Bol 1 Mølle i Afsildstrup, hvoraf Landgilden var 9 Drt. Rug, 8½ Drt. Byg, 7 Drt. Havre, 11 Pd. Smør, 6 Skovsviin, 2 Lam, 2 Gjøds, 2 Par Høns, 14 Pd. Meel, hvilket udgjør ialt 72 Tdr. 4 Stp. Korn, Rug og Byg; stærre var Vøndergodset ikke for litet over 300 Aar siden. Ved Reformationens Indførelse i Aaret 1536 faldt Lehnet til Kongen tilligemed alt det øvrige geistlige Gods og blev forlehneth til Jver Friis; 1543 laante han Kongen 1500 Jockumsdaler og fik derfor Pant i Næs og tilliggende Gods, samt i alt Kronens Gods i Brøndum Sogn — 12 Gaarde og 1 Mølle, — som hidtil havde ligget under Halv Slot. 1557 fik Kongens Staldmester Holger Tønnesen (Biffert) Tilladelse til at indløse Næs fra Jver Friis for den Sum, det stod i Pant for, og at beholde det, indtil det blev ham afløst; det paalagdes ham at være mild og skaansom mod Vønderne, men Afkøningen fandt dengang ikke Sted, hvorimod Kongen i Aaret 1561 borbjyttede hele Lehnet til ham for 17 Gaarde i Skaane og 3 Gaarde i Sjælland, paa den Vettingelse at, om Kronens Gods befandtes bedre paa Rente og Eiendom end det, han gav derfor, skulde han eller hans Arvinger være pligtige at erstatte Forskjellen og gjøre Byldest derfor: Holger Biffert kaldes her blot Kongens Hoffiender.

Næs, som saaledes kom i Familien Bifferts Hænder, udgjorde da foruden Hovedgaarden 2 Gaarde i Horsens, 4 Gaarde 1 Bol i Afsildstrup, 10 Gaarde i Store Brøndum, 1 Gaard i Malholm, 1 Gaard i Gistrup, Afsildstrup og Brøndum Mølle samt Herlighedens af 8 Kirkegaarde, hvoraf Landgilden hvarledes til Kirken, nemlig 1 Gaard i Horsens, 4 Gaarde i Blensstrup, 1 Gaard i Døllerup, 1 Gaard i Store Brøndum og 1 Gaard i Afsildstrup, altsaa ialt 1 Hovedgaard, 2 Møller, 18 Vøndergaarde og 1 Bol, samt Herlighedens af 8 Kirkegaarde. Landgilden udgjorde af de 18 Gaarde og 1 Bol 20 Drt. 5 Stp. Rug, 20½ Drt. 42 Stp. Byg, 13 Drt. 20 Stp. Havre, 22½ Pund Smør, 15 Skovsviin, 2 Lam, 2 Gjøds, 2 Par Høns, ialt 106 Tdr. 1 Stp. 1 Fdk. 1 Alb. Korn, samt af Møllerne 31 Pund 5 Sk. Meel eller 31 Tdr. 2½ Stp. Korn, ialt 137 Tdr. 4 Stp. 3 Fdk. 1 Alb. Hartorn, Rug og Byg.

Holger Biffert fik samme Aar Bøvling Slot og Lehn i Pant af Kongen for 1908 gode Daler. Han døde allerede 1564 af Sygdom i Skaane

L I N D E N B O R G

i Jylland, forhen Nærsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

under Krigen mod Sverrig, hvorefter hans Broder, Corfitz Biffert, arvede Næs, samt desuden tillige Broderens Forlovede, Jomfru Anna Gylbensstjerne, med hvem han holdt Bryllup 1571. Corfitz Biffert var Embedsmand paa Hald 1569—73, skal tillige have havt Alsmidskloster ved Viborg til Lehn 1570—72, sit 1574 Helsingborg Slot, 1580 Malmshuus og Lunde- gaard, blev Rigsraad 1581, opførte Hovedgaarden Tybring i Fyn paa en afbrudt Bondebøyes Jorder 1588, blev 1591 forlehnet med Kallundborg Slot og både samme Aar, hvorefter hans Enke 1593 fik Dvittinger for Regnsfaberne over Kallundborg Slot og Lehn og døde 1595.

Næs gjorde Corfitz Biffert først til en anseelig Hovedgaard, idet han ved Kjøb og Mageskifter samlede Gods i dens Omegn. 1570 fik han Tilladelse til at indrette en Møsegård tvært over Aaen, uagtet kun den sydlige Aabred var hans, den nordlige derimod Kronens Grund, dog skulde denne Tilladelse blot have Gylldighed saalænge Kongen behagde; 1577 fik han Laasbrev paa Næs Hovedgaard og tilliggende Gods; 1579 fik han i Mageskifte af Kongen 5 Gaarde og 2 Bol i Store Brøndum Sogn Gistrup By, 1 Gaard i Sm Sogn og By, 4 Gaarde i Blenstrup Sogn Dollerup By, 2 Gaarde i Hørfens By, 1 Gaard i Etibsted Sogn og By, 1 Gaard i Romdrup Sogn og By, 1 Gaard i Nørre Kongerslev Sogn og By, 8 Gaarde i Haalse By, Gunderup Sogn i Flestum Herred, tilligemed Herligheden i en Kirkegaard sammesteds. 1583 paa samme Maade 1 Gaard i Åfildstrup i Blenstrup Sogn, 6 Gaarde 1 Bol 5 Gadehuse med Kronens Ret i en jordeggen Bøndegaard i Brøndum Sogn og By, Kronens Ret eller Andeel i Brøndum Mølle og 1 Gaard i Gistrup By, Mørgaard kabet; 1591 fik han Livsfæste for den sædvanlige aarlige Afgift paa Kronens Tiende af Blenstrup, Træer og Store Brøndum Sogne. Corfitz Biffert foretog saaledes Gaardens til- liggende Bøndergods med 31 Gaarde 3 Bol 5 Huse, Kronens Herlighedsret i en Selveiergaard og en Kirkegaard samt Anpart i en Mølle; af dette Gods laae 7 Gaarde i samme Sogn som Sædegaarden, saa at deres Beboere for- vandledes til Ugebagstjenere, som maatte forrette alt dagligt Hovet til Næs, hvis Avling saaledes var raac Jorderis Udybyttelse kunde udvides betydeligt, idet Ugebagstjenernes Antal foretoges fra 7 til 14. Aar 1583 fuldførtes Hoved- bygningen, hvorpaa rimeligvis var arbejdet i flere Aar. Ved Corfitz Bifferts Død var Godset saaledes voret til 49 Gaarde, 4 Bol, 5 Huse, 2 Møller, samt Kronens Ret i 9 Kirkegaarde og 1 jordeggen Gaard, ialt 50 Gaarde.

Efter Fru Anna Gylbensstjernes Død i Aaret 1595 arvede Datteren Christentse Biffert Næs. Hun blev gift første Gang 1589 med Henrik Bille til Mogenstrup, som døde i Aaret 1592, derefter 1601 med Hr. Breide Rantzau, Ridder, Rigets Raad og Stattholder i Kjøbenhavn, som med hende fik tre Herregaarde, — ved sin Son Eske Willes Død 1602 havde hun nemlig arvet Mogen- strup og Tybring, — og selv eiede 8 eller flere, nemlig Næs i Skaane, Swanholm i Sjælland, Kjerstrup og Brenersbood paa Holland, Rantzauholm, Brøndegaard, Hærdelevgaard, Hindemø, Søbyegaard, og formodentlig tillige Rødkilde og Flint- holm i Fyn. Fru Christentse Biffert døde 1604, blot efterladende een Son, Frands Rantzau, siden saa bekendt som Rigets Raad, Stattholder i Kjø- benhavn, Rigshofmester og een af Christian den Fjerdes høitbetroede Mænd, samt forlovet med Kongens ældste Datter med Kirstinne Munk, Fruen Anna Catharina; ved sin Moders Død arvede han Næs, Tybring og Mogen- strup, ved sin Faders i Aaret 1618 afskillige af hans Gaarde, saa at hans Godser indbragte ham aarligen 20,000 Rdl., hvilket dengang var en meget stor Sum: hans Embeder skulde have indbragt ham ligesaa meget. Han omkom ved en uheldelig Hændelse i Aaret 1632 i Rosenborg Slotstrøg ved i Mark- et at tage seil af Broen, der var hidet op; nogle af hans Tjenere, navnlig den siden saa kendte Rentemester Henrik Müller, mistænkedes for at have myrdet ham, dog vistnok uden al Grund, i det Mindste kom der ingen saadan for Dagen. Rigshofmesteren skildres som høi og smuk, med et meget dannet og indtagende Væsen: hans Forlovede døde Aaret efter af Sorg over sit Tab.

Næs blev solgt, rimeligvis først efter Rigshofmesterens Død af hans Sødsfende, til Hr. Jørgen Urne, Rigets Raad og Marsk, Ridder af Elephan- ten, Befalingsmand paa Vesteraviskloster, som i sin Ungdom havde tjent med Udmærkelse i Krigen i Bøhmen. Christian den Fjerde brugte ham meget, deels til Gesandtskaber, deels her hjemme i flere vigtige Sager. Han eiede desuden Uløslø og Sonnerup i Sjælland, og fik med sin Fru, Margrethe Marsviin, Marsviinsholm i Skaane; 1642 døde han paa Næs, hans Fru 1650. For at dække Gjelden efter dem solgte Børnene samme Aar Næs til Jørgen Seefeld til Refsnæs og Tustrup, Rigets Raad, Landdommer i Sjælland, og Befalingsmand paa Ringstedskloster, bekendt af sit udmærkede Bibliotek og af Grev Corfitz Ulfelds Had til ham. Han havde anvendt mange Aar af sit Liv og en anseelig Formue paa at samle dette Bibliotek, som skal have inde- holdt 20,000 Bæfter eller forskjellige Udgaver af saadanne, deriblandt alene af

LINDENBORG

i Jylland, forhen Næsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

Bibelen 204; det var beramt over hele den lærde Verden og tæredes af Fremmede til de fabelagtige Priser, af Ten endogsaa til 200,000 Rdl., hvilket maa være betydeligt overdrevet, men alene af Pergament til Indbinding forefandt der for 1200 Rdl.: de Særskte anvendte det siden til Karduser under Kjøbenhavns Beleiring. Kongen af Sverrig forærede Bibliotheket til Orev Corfits Wilseld, som lod en stor Deel deraf bortføre, saa at der efter Freden til Moskibe, da en Befaling fra Carl Gustav standsede dette Arbejde og giengav Tieren sine Bøger, manglede 4000 Bind. Da Krigen udbrød paa ny, stændede Carl Gustav Bibliotheket til Coyet, og det blev nu heelt adspiltet: noget deraf findes endnu i Stockholm, det Meste er forsvundet.

Næs forsøgte Jørgen Seefeld uden Tvivl temmelig betydeligt, da der i Skiftet efter ham nævnes endel Gods, som vi ikke tidligere have truffet under Gaarden; vi vide blot at han i Aaret 1654 tilbyttede sig en Gaard i Lille Brøndum i Vælum Sogn fra Aalborg Hospital imod en Gaard i Hobro og havde en Gaard i Store Brøndum i Pant af Kongen. Krigen ødelagde ham, og han døde ugift den 28 Febr. 1662 i Kjøbenhavn, uidentvøl af Sorg over Tabet af sine Bøger og sin Formue. Alle hans Eiendomme bleve nu solgte, og Creditorerne fik Jordegods for deres Tilgodehavende, hver Lønde Hartkorn regnet for 40 Rdl., dog blev der, da Boet var fallit, afdraget 10 St. for hver Rigsdaler; da der aldeles intet kom ind for Bibliotheket, som havde saa stor Værd, og Priserne paa Jordegods nu imod før Krigen forholdt sig omtrent som 4 til 7, maa han, da der dog kom saa meget ud af Boet, i sin Tid have været en meget velhavende Mand.

Godset til Næs blev ved denne Fallit saaledes adspiltet at man maa undres over, hvorledes det igjen saa hurtigt kunde samles, endstjendt Omstændighederne rigtignok dengang ved de lave Priser vare særdeles gunstige for dem, som samlede Jordegods. Saavidt man af de Skjoder, som Jørgen Seefelds Creditorer udkrævede til den nye Kjøber af Næs, Claus Daa, kan slutte sig til, udgjorde Godset til Næs ved Jørgen Seefelds Død følgende: Blensrup Sogn og By 3 Gaarde 1 Bol 7 Huse, samt Herligheden i 4 Kirkegaarde, Sognets Konge- og Kirkeleende med jus patronatus, Drenvad Mølle, Dollerup 5 Gaarde og Herligheden i en Kirkegaard, Horsens 8 Gaarde og Herligheden i en Kirkegaard samt 3 Huse, Allidstrup 4 Gaarde 2 Bol og Herligheden i en Kirkegaard, Store Brøndum Sogn og By 1 Mølle 8 Gaarde 3 Huse og Herligheden i en Kirkegaard, Gistrup 6 Gaarde 2 Bol 3 Huse,

Vælum Sogn Alle Brøndum 1 Gaard, Siem Sogn og By 6 Gaarde 2 Bol 6 Huse, Thorup Sogn og By 2 Gaarde, Gjerding Sogn og By 2 Gaarde, Riis 1 Gaard, Gunderup Sogn Haals By 11 Gaarde 4 Huse, Baarst By 5 Gaarde, ialt 1 Kirke med jus patronatus, Kirkes- og Kongeleende, 2 Møller, 62 Gaarde 7 Bol 26 Huse og Herligheden i 8 Kirkegaard, ialt 70 Gaarde: mulignvis var Godset større, men mindre var det iffe.

Hovedcreditorerne vare Mag. Hans Zoega, Professor i Logik ved Kjøbenhavns Universitet, hans Svoger, Auctionsforvalter Casper Kolussen, og Søsterbrøder, Cosmus, Henrik og Sophie Magdalene Bornemann, samt Ringsted Herreds Kirke. Claus Klussen Daa til Borreby og Søster, Jomfru Christentse Daa, afføbte Casper Kolussen 1671 den halve Hovedgaard, hele Haals By og 1 Gaard i Blensrup, hvorom Claus Daa dog maatte udholde en Process, som han vandt, med Professor Zoega; da deene døde i Aaret 1673, købte han ogsaa hans Uudeel, udløste sin Søster og bragte saaledes hele Næs Hovedgaard med 25 Gaarde 3 Bol og 5 Huse sammen, hvoraf han betalte hver Lønde Hartkorn med 40 Rdl.; han benævnes da til Næs og Vedtofte, men til Daasholm og Brahesholm — hvilket Naan Vedsholm ellers længe havde havt, — i Martz Maaned 1674, da han fremdeles tilbagekjøbte 4 Gaarde og 3 Huse for 50 Rdl. pr. Lønde Hartkorn: Navnet Daasholm gav han altsaa Gaarden 1673 eller 1674. Godset var ellers i en meget bedrøvelig Tilstand, som en Følge af Krigen og de høie Skatter, Regjeringen paalagde: en stor Deel af Gaardene vare gaaftede øde, andre forarmede, saaledes i Siem By af 6 Gaarde de 2 gaaftede øde, de 3 uden Beboere og Jorden uden Brug, skjend Bygningerne endnu vare temmelig ved Magt, 1 Gaard i Horsens gaaftede øde, 1 Gaard i Brøndum øde, 1 Gaard i Gistrup øde, 3 Gaarde og 1 Bol forarmede, Riisgaard i Gjerding Sogn øde: det øvrige Gods har rimeligvis været af samme Beskaffenhed, men Beretningerne herom ere iffe saa neigtige.

Claus Daa eiede desuden Krengerup i By; han var meget uhyggelig gift, med Sophie Amalie Lindensov, Christian den Fjerdes Datterdatter, der med sin høie Byrd forbandt et saa stet Sind, som man ret vel kunde tænke sig. Med en høi Grad af Losagtighed forende hun en beregenlige Havesyge, som bragte hende til at lægge en affhyelig Plan til at erhverve sig Mandens store Formue og en ubunden Frihed, hvilken desværre lykkedes alt for vel. Da hun skulde til at gjøre Barfæl, aftalte hun med en af sine Søstere at han skulde

LINDENBORG

i Jylland, forhen Næsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

tage Claus Daas Dage, saasnart hun havde født og Barnet levede. Dette udsortes ogsaa Torsdagen den 8 Decbr. 1678 om Aftenen mellem Kloften 6 og 7, tre Dage efter at Fruen havde født en Søn, da Claus Daas kom sjaende i en aaben Bogu og ved Rødeled, Jufkjørelen til Lindenborg Mark, traf en Person til Hest holdende, som strax skød paa ham, men fellede, hvorefter Claus Daas sprang af Boguen, men faldt for det andet Stub; efter Beretningerne i Egnen var Fruen med paa Boguen, hvilket imidlertid er en Umulighed. Gjerningsmanden til Mordet opdagedes aldrig, og henved tre Maanedre efter døde Barnet, saa at Fruen arvede alle tre Gøbser: om det er død en naturlig Død lade vi sjaae ved sit Verb, men almindeligen fortæller der i Egnen at Fruen fødte mange Børn, som hun alle tog af Dage; hun giste sig aldrig igjen, for ikke at paaagge sin Frihed nye Baand.

Gødet til Daasholm forøgede Fruen ved betydelige Kjøb, især 1580—81, i hvilke to Aar hun købte 12 Gaarde 2 Vol 5 Hujc samt Hertiligheden af en Kirkegaard, alle i Blensstrup, Brøndum og Siem Sogne, samt hele Fielvad By i Gunderup Sogn. Den 31 Januar 1681 fik hun Daasborg med tilliggende Gods oprettet til et Friherfskab under Navn af Lindenborg, imod det Løfte, ikke at gifte sig igjen og at indsjætte Kong Christian den Femtes ældste naturlige Søn, Grev Christian Gyldenløve, som dengang var syv Aar gammel, til Arving af Baroniet. Fra nu af viste Kongen hende store Begunstigelser i hendes Vestræbelse for at udbide Baroniet, saa at endnu i samme Aar alle Bønderne i Blensstrup, Gjerding, Brøndum, Gunderup, Nøvling, Siem og Thorup Sogne fik Befaling herefter at svare under Lindenborg Birk, skjøndt de ingenlunde alle horte til Lindenborg Gods, idet Friherrinden saaledes endnu 1683 købte 2 Gaarde i Gjerding Sogn og By. Samme Aar skjedede Kongen hende jus patronatus med Kirketienden af de 7 Sogne Moun, Nørre-Kongerslev, Sønder-Kongerslev, Nibe, Døxlev, Ellidshøj og Eversstrup, samt Kongetienden af Gunderup Sogn, hvilken sidste i over 50 Aar havde ligget til St. Budolphs Sognesfald i Aalborg, 1684 Sønder og Nørre-Tranthers, hvilke i vende sidste rigtignog 1675 vare skænkede til Hilsted Ladegaard, men denne Gave toges saaledes tilbage; endvidere skjedede Kongen hende 1684 5 øde Gaarde i Skibsted Sogn og By skattefrie i fire Aar, hvilke vare hjemfaldne til Kronen for referende Skatter, 2 øde Gaarde i Brøndum Sogn og By samt Kronens Anpart i Brøndum Mølle, skattefrie i 6 Aar, hvilke ligeledes vare hjemfaldne for referende Skatter: alt dette Gods skulde underlægges Baroniet, saa at det

oenishyligen var for sin Søns Skyld, Kongen viste hende sjaa stor Naade. Ved Friherrindens Død synes Baroniet at have udgjort 716 Tdr. Hartkoru Bøndergøds; 1684 bortforpagtede hun Lindenborg Ladegaard for en aartlig Afgift af 900 Rdl. grov Courant; Forpagterten havde ingen Tiender og skulde opdrive ny Jord med egne Pløve og Heste, uden dertil at maatte benytte Hovveriet; Friherrinden forbeholdt sig firi Græsning til 4 Heste, 8 Køer og 50 Faar.

Friherrinden levede saaledes indtil 1688, da hun blev meget syg og, tiltrods for sine store Lidelser, som gjorde enhver Bevægelse yderst smertefuld for hende, maatte føres til Aalborg, der var det eneste Sted, hvor hun kunde faae Lægehjælp, men Lægen kunde ikke komme til hende, da han rimeligvis var den eneste imellem Skagen, Hjøstved, Viborg og Raaderø; efter Sagnet skulde hun atter i Barselseng, men kunde ikke blive forløst. Hun leed saameget at hun ikke kunde føres paa anden Maade end i et Lægen, der var spændt imellem fire Heste, men selv denne Bevægelse var hende sjaa smertefuld at hun uafslædeligen maatte sfrige, hvorfor en døvende Musik fulgte med, for at Hestene ikke skulde blive slye og springe til Siden. Saaledes blev hun ført 2½ Mile til Aalborg, hvor hun døde, men forinden med stor Anger bekendte sine Synder, blandt andet Mordet paa Manden, hvorom man først ved hendes Tilstaaelse fik Vished.

At Friherrindens hele Liv og navnlig hendes forfærdelige Død maatte vække stor Opsigt lader sig let tænke. Sagnet om Friherrinden paa Lindenborg, hendes Forbrydelser og Død er derfor meget bekendt i Aalborgegnen den Dag i Dag, og let lader det sig begribe, at hun efter Almuens Forestillinger ikke kunde finde Ro i Graven. Hver Julenat, fortælles der, gaacr det samme støtende Løg, som da hun ferdes til Aalborg, fra Huset, hvor hun døde, gennem Luften over Møstervort ud til Lindenborg; ogsaa her siges hun at gaac igjen, med udslagne Haar og klapprende Tøfler: saaledes vanter hun gjennem Salene og skal gaac der, saalænge Verden staaer.

Efter Friherrindens Død tilfaldt Baroniet ifølge Creationen Grev Christian Gyldenløve til Samø, Generalfeldmarfchallkautenant, Statholder i Norge, Overkammerherre, Generalpostmester og Ridder af Elephanten. Efter hans Død i Aaret 1703 hans ældste Søn, Grev Christian Dannesjold-Samøss, Grev til Samøss, Friherre til Haggholm, Præsæs i Admiraltetet, Kammerherre og hvid Ridder, der døde 1728; derefter hans ældste Søn, Grev

LINDENBORG

i Jylland, forhen Næsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

Frederik Christian Danneffjold-Samsø, Greve til Samsø og Løvenholm, Friherre til Høgholm, Geheimeraad, Overpostdirecteur, Kammerherre, Ridder af Elefanten og L'Union, der isædedes for de to Gaarde i Molsholm, som vare afbrændte, lod opføre fem; ifølge en kongelig Bevilling af 1752 folgte han Lindenborg i Aaret 1753 til Grev Adam Gottlob Moltke til Bregentved, hvem Kongen 1759 skænkede Kronens Andeel i Wildmoosen, den to Mile lange Mosestrækning, som altid havde ligget ubenyttet, men paa hvis Udgrøftning der blev begyndt 1760, hvorfor der 1762 bevilligedes Skattefrihed for Wildmoens Hartorn; Grev Moltke lod 1753 opføre en Bro over Lindenborg Aa, som tidligere maatte passeres paa en Færge, men folgte allerede 1764 Lindenborg til Baron Heinrich Carl von Schimmelmann, da han fandt det fordeleligste at have sine Eiendomme samlede under eet i Skalland.

H. C. Schimmelmann, dette usædvanlige Handelsgeni, er fød 1724 i Demmin i Pommern, hvor hans Fader var en lille Kjøbmand. Han begyndte sin glimrende Bane som Krammerdreng i Stettin, bosatte sig 1745 i Dresden med en lille Capital, som han havde erhvervet ved at handle med den preussiske Armee i Aarene 1744 — 45 og mistet ved en Plyndring af sachsiske Uhlaner, men erholdt tilbage efter Freden. Nogle Aar efter forpagtede han i Forening med en Anden Aetien i Sachsen, blev 1756 ansat ved den preussiske Armees Commissariat og paatog sig at forsyne den med Korn og Stude; han benyttede tillige Leiligheden til at tjene Porcelainfabriken i Meisdens hele Forraad for en meget billig Priis og havde saaledes i Aaret 1760 allerede erhvervet en Formue paa et Par Millioner Mark Banco. Schimmelmann bosatte sig nu i Hamborg, hvor han drev en anseelig Handel lige indtil sin Død, kjøbte Godset Ålborgsborg i Holsten, blev 1761 dansk Gesandt ved den nederjachske Kreds, 1762 hvid Ridder og Friherre, kjøbte 1763 de kongelige Plantager paa de vestindiske Øer for 400,000 Rdl., 1764 Wandsbøl og Baroniet Lindenborg, med hvilket sidste han blev forlehnet den 27de April 1764, blev samme Aar kongelig Statemeester og Medlem af Overstaterectionen, fra hvilken Tid af han begyndte den lange Række af Finantsoperationer, til siden Gavn for Landet, men førte for ham selv, som han fortsatte til sin Død og som vil gjøre hans Navn uforglemmeligt i Danmarks Historie. Af Landets Handel og Skibsfart har han en større Fortjeneste end af dets Finants, hvilket ogsaa paasjønneres af Kjøbmandskantens, hvorimod han var meget forhadet af menig Mand, der, vift nok med Rette, tilfredv. ham de trykkende Skattepaalæg og Pengerebductioner. 1765

blev han Geheimeraad, tilforhandlede sig 1769 Geveerfabriken Hammermølle for 70,000 Rdl. af Regjeringen, med Forpligtelse for den danske Armee til hvert Aar at kjøbe et vist Antal Geværer af samme, blev 1773 Ridder af Elefanten, bragte 1774, til Landets store Ulykke, Banken i Regjeringens Hænder, besiktede især Anlægget af den sledvig-holstemske Canal i Aarene 1777 — 84, til hvilken han havde Leverantien af Ralk, Sten og flere Materialier, fik Regjeringen til at overtage Tallotteriet, fik 1778 oprettet et Vestindisk Compagni, 1781 et Østersøisk og et Canals-Compagni, 1784 et Ostindisk Compagni, blev 1779 Greve og Lindenborg 1781 oprettet til Grevskab, døde 1782, efterladende en Formue af omtrent 4,000,000 Rdl. Cour.; alle sine Jordegodier gjorde han til Fideicommisser, de tre vestindiske Plantager, Fabriken Hammermøllen med Hellebøl, Likhøj Kirke og Hifferleiet Næsgaard samt Palladset i Kjøbenhavn for alle hans Efterkommere, Grevsstabet for hans ældste Søn og Godserne Ålborgsborg og Wandsbøl for de to andre og deres Efterkommere.

Lindenborg foretog Grev Schimmelmann betydeligt og forbedrede desuden Gaard og Gods ved en indsigtsfuld og frægt Bestrevelse. Wildmoens fuldkomne Afgyrdning og Opdyrkelse viste sig umulig, fordi Mosejorden endnu ikke var tilstrækkeligt gaet i Forraadnelse; han lod derfor udgrave 3 Soer, som laae i Mosen, og paa Søbundnen 1767 med kongelig Bevilling indbrette en Hovedgaard paa 30 Tdr. Hartorn, hvis Bygninger bleve af Grundmur og hvis Forbillæg er af fortrinlig Beskaffenhed; samme Aar blev der tilladt ham at indtage to Bøndergaarde under Hovedgaarden Lindenborg, samt at erholde yderligere Skattefrihed af Wildmoens Hartorn. Desuden tilkjøbte han Tulsfød Hovedgaard og Gods 1766 af Jen & Jørgen Dverggaard, Tustrup Hovedgaard og Gods 1775 af Jesper Østergaard, forinden endelig erkjøbte Bøndergaarde, lod 1764 paa Lindenborg Hovedbygning foretage en Hovedreparation, forbedrede Engene og Markerne, hvilke sidste bleve indhegnede, og lod de fleste af disse Arbejder udføre for Betaling af Bønderne eller Andre, ifke som Høveri. Sine 14 Kirker Gjerding, Blensrup, Mølv, Brandum, Siem, Thorup, Sønder-Kongerslev, Nørre-Kongerslev, Nibe, Borlev, Ellidshøj, Eversrup, Omberup og Nøvling lod han næsten alle ombygge eller i alt Fald fuldstændigen istandsætte. Til Grevsstabet hørte foruden de 14 Kirker, med 206 Tdr. Hartorn matr. Kirkeiender samt 66 Tdr. 5 Eshr. matr. Kirkeiender, Hovedgaardene Lindenborg med 64 Tdr. Hartorn, Tulsfød med 10 Tdr., Thorup Hovedgaard med 3 Tdr., Tustrup med 13 Tdr. og Wildmoegaard med 30

LINDENBORGE

i Jylland, forhen Næsholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

Ldr., ialt privilegeret Hartorn 120 Ldr., uprivilegeret 776 Ldr. Hartorn for Lindenborg, 216 Ldr. for de andre Gaarde, Skovslyd 8 Ldr., Mølleflyd 29 Ldr. 6 Sfr, gjer Hartorn af alle Slags 1420 Ldr.

Grevens ældste Søn, Grev Ernst Henrik Schimmelmann, fik Grevskabet tilligemed Ahrensborg. Han arvede ikke Faderens udmærkede Forretningsdygtighed, dybe Vist i Handelsvoesen og Finantsbestyrelse samt hele praktiske Dueligheid, derimod besad han det bedste og ædelste Hjerte, forenet med en høj Grad af Dannelse, naar erhvervet ved Studiet af klassiske Forfattere, ved Reiser gjennem hele Europa og ved Livet i de bedste Selskaber, hvori han havde bevæget sig fra sin tidligste Ungdom. Som Søn af en saa mægtig og indflydelsesrig Mand maatte han paa Embedsbanen snart naae de højeste Trin: vi see ham ogsaa allerede i en Alder af 20 Aar som Conferensraad, af 21 Aar som Kammerherre, noget over 25 Aar gammel var han Deputeret i General-Lands-Oeconomis og Commerce-Collegiet; 1775 blev han Rådesfor i Statskammeret, og samme Aar hvid Ridder, 1779 Geheimeraad, 1782 Commerce-Minister, 1784 Finantsminister, 1788 Statsminister, 1790 Ridder af Elephanten og Geheime-Statsminister, 1796 Medlem af Videnskaberne Selskab, og 1797 Selskabets Præsident, afgik fra Finantsministeriet i det sørgelige Finantsaar 1813, da hans Bestyrelse ikke havde kunnet holde Stand i de stormfulde Krigstider, hvoraf Følgerne først sent forvandedes, overtog 1814-15 Portejeuillen for de udenlandske Anliggender og blev Chef for dette Departement 1824; døde 1831. Han var en Hoveddrivesjeder i Affinsselskaben af Negerhandelen og maatte i denne Sag faae en saameget større Indflydelse som han var een af de mest Interesserede i Sagen: hans edle Hjerte og Begejstring for Menneskefrihed og Menneskeverd lod ham naturligtvis tilfidevælte ethvert personligt Hensyn i denne Sag. I sin Dver for Landets Vel offruede han store Summer paa Fabrikantag, som desværre altid mislykkedes; sine Embeder beskæftede han uden Gage og forte dog et glimrende Hushold, hvor man altid traf det mest udsejgte Selskab og den bedste Tone, men hvor Enhver, som ved Kandsgever hævede sig over det Almindelige, let fandt Udgang; der gaves saa Videnskabsmænd eller Digtere fra hans Tid, som man ikke kunde træffe der, mange af dem stændte han ogsaa en rigelig Understøttelse, enkelte, som Baggeisen og Schiller, ydede han endog saa anseelige Summer, at ingen Konge havde behøvet at komme sig dermed; i Forening med Hertugen af Augustenborg sendte

han saaledes i endeel Aar 1000 Rdl. Courant aarlig til Schiller paa en Tid, da dennes Kaar vare meget ringe, og satte ham saaledes ifaund til at anvende sine Kræfter paa bedre Arbejder, end til at skaffe det daglige Brød, hvilket den Schilleriske Muses Venner ikke noksom kunne paastjæne.

Grev Schimmelmann købte 1798 Gudmund med 39 Td. frit, 423 Td. usfrit og 27 Td. Mølleflyds Hartorn af Kammerherre Buchwald og indlemmede det ifølge kongl. Bevilling af 24 Decbr. 1800 i Grevskabet Lindenborg. Efter hans barnløse Død tilfaldt Grevskabet hans Broder søn, Grev Carl Schimmelmann til Baudobek og Ahrensborg, Kammerherre og Overjægermester, der allerede døde 1833, hvorefter Eftendommen tilfaldt hans ældste Søn, Grev Ernst Conrad Ditlev Carl Joseph Schimmelmann, deres nuværende Besidder, som altid boer paa Ahrensborg og kunds af og til besøger Lindenborg, der ikke er indrettet til Beboelse efter Nutidens Fordringer og heller ikke har været bebøet af noget Herfskab siden Friherrens Død 1698.

Grevskabet udgjorde efter Jordbogen for 1850 følgende:

A Hovedgaard.

Lindenborg	24 Ldr. 5 Sfr. 3 Fd. 1/2 Alb.
Ernstpris	11 - 5 - 1 - 3/4 Alb.
Henrichsdal	19 - 6 - 3 - 1 1/2 Alb.
-----	-----
-----	55 Ldr. 4 Sfr. 3 Fd. 2 1/2 Alb. Hartk.
Tilsted, bortarbejstet,	10 - 3 - 3 - -
Lustrup, bortarbejstet,	18 - 5 - 2 - 2 -
Lhorup Hevedgaard	3 - 6 - 2 - 1 1/2 -
Bildmøjegaard	3 1/2 - 5 - 2 - 2 1/2 -
Gudmund	22 Ldr. 7 Sfr. 3 Fd. 1 1/2 Alb.
Louisdal	26 - 2 - 2 - 1 1/2 -
-----	-----
-----	49 - 1 - 3 - -

Summa Hartorn 172 Ldr. 3 Sfr. 2 Fd. 2 1/2 Alb.

Desuden Mølleflyd 5 Ldr. 2 Sfr. 2 Fd. og Skovslyd 3 Ldr. 5 Sfr. 2 Fd. 1 Alb.

Forpagtningsbølgifterne af disse Hovedgaarde udgjorde 135 Ldr. Rug, 710 Ldr. Byg. 4642 Rdd. 48 St. i Penge; deraf svarede Lindenborg med sine

LINDENBORG

i Jylland, forhen Nærholm, Næs og Daasholm, opført 1583.

tvende Afbyggergaarde 2810 Rdl., medens Forpagtningssaglfien af samme C. Tiender.
1684 tuns var 900 Rdl. grov Courant.

Matrifulerede Kirketiender 176 Tdr. 5 Stp. 2 Fdf. 2½ Alb.

ditto Kongetiender 98 - 4 - 2 - 1 -

Summa Hartorn 275 Tdr. 2 Stp. 1 Fdf. 1 Alb.

B. Bønderguds.

Ialt 1454 Tdr. 7 Stp. 1 Alb. Ager og Egne, 42 Tdr. 6 Stp. 2 Fdf.

Møllefyldt Hartorn, hvoraf svarede i Landgilde og Hoveripenge 205 Tdr.
7½ Stp. Rug, 868 Tdr. 5¼ Stp. Byg, 353 Tdr. 6¼ Stp. Havre, 7492
Rdb. 66½ St.

Tienden svares af ialt 2871 Tdr. Hartorn; med de fleste Tiendeydere var
der Accord, saa at der i Gjennemsnit for de sidste tre Aar var svaret aarlig
1 Tde. Korn af hver Tiende.

